

Specifika waldorfského vyučování str. 1

Epochový sešit - individualizovaná učebnice – str. 2

Ranní verše ve waldorfské škole – str. 3

Média v životě našich žáků – str. 4

Slovní hodnocení žáků

Učitelé vycházejí z přesvědčení, že každý výkon žáka je projevem celé jeho bytosti a nelze ho redukovat na pouhé číslo. Hodnocení je vztahováno ke schopnostem dítěte a mnohem méně ke schopnostem ostatních dětí. Při hodnocení se za stejně významné považují intelektuální, umělecké i řemeslné a sociální dovednosti. To podporuje sebevědomí a chuť do učení.

Výuka v tzv. epochách – učení v souvislostech

Výuka naukových předmětů (matematika, český jazyk a literatura, dějepis, zeměpis, přírodopis, fyzika, chemie) probíhá v dvouhodinovém vyučovacím bloku, ve kterém denně po dobu 2-5 týdnů učitel se třídou rozvíjí jedno dané téma. To umožňuje danou látku skutečně do hloubky prožít a vstřebat. Zároveň zde vzniká prostor k obohacení výuky o rozmanité souvislosti napříč vyučovacími předměty. Ostatní předměty se vyučují v klasických vyučovacích hodinách.

Rytmus

Rytmus hraje ve waldorfské pedagogice významnou roli. Celý školní rok se nese v rytmech ročních svátků; v pravidelném rytmu se střídají jednotlivé vyučovací epochy, každá vyučovací hodina má svůj daný rytmus. Rytmus spolu s pohybem také pomáhá dětem zažít a upevnit znalosti, které je třeba se naučit nazpaměť.

Prožitek – vlastní zkušenost

Přírodní zákonitosti a poznatky ze světa lidí a jejich činností si děti ve výuce samy prožijí či vyzkouší. Poznávají tak na vlastní kůži, jak věci ve světě fungují a jak je možné dané jevy smysluplně využít v praktickém životě.

Cizí jazyky

Od první třídy se vyučují dva cizí jazyky (zpravidla anglický a německý). Učitelé vycházejí z poznatků, že děti jsou v tomto období ještě schopny vstřebat cizí řeč obdobně jako svou mateřštinu. V prvních letech se děti učí výhradně náslechem a nápodobou, význam jednotlivých slov a frází vychází vždy ze situace. Zápis a čtení cizojazyčných textů, stejně jako poznávání gramatických jevů přicházejí na řadu až od čtvrtého ročníku.

Umělecká výchova

Vyučování (zejména na prvním stupni) je prokchnuto uměleckými aktivitami. Od první třídy se děti učí hrát na flétnu a další nástroje, zpívají, malují, kreslí, kultivují svůj pohyb, připravují krátké dramatické scénky i celá divadelní představení.

Epochové sešity místo učebnic

Děti nepoužívají hotové učebnice, které nevyhovují dynamickému a mezioborovému pojetí výuky. Vytváří si vlastní pracovní sešity a k rozšíření svých poznatků používají (ve vyšších ročnících) encyklopedie, atlasy, odborné články a další literaturu.

Epochový sešit - individualizovaná učebnice

Výhradní používání předtištěných textů a učebnic směřuje k pasivitě a často se vytrácí vztah k učebnici samé. Na waldorfské škole jsou žáci vedeni k vytváření vlastního textu („učebnice“) právě tím, že zápis je v jejich ruce podle pokynů vyučujících. Důraz je kladen na autorství a vlastnictví žákem používaných sešitů, což vede k prohloubení vztahu k učivu a ke snaze o kvalitní estetické zpracování. Používány jsou nelinkované sešity formátu A4, plnicí pera, měkké pastelky a voskovky.

V prvních třech až čtyřech letech výuky na základní škole reprodukuje žák učitelův zápis a obrázky z tabule. Je veden k uchopení prostoru stránky a citlivému barevnému provedení psaných textů a k osvojování látky pomocí četných barevných obrázků.

Od čtvrté třídy žáci pracují s doplňujícím textovým a obrazovým materiálem z knih soustředěných ve třídě. V průběhu pátého a šestého ročníku se postupně krystalizuje žákův osobitý styl, nabývá větší autonomie a již se nejedná pouze o přepisy z tabule, ale vyskytují se i samostatně tvořené zápisy.

V posledních třech ročnících základní školy by již měli žáci nabýt schopnosti vytvořit samostatný zápis z výkladu učitele. Podle povahy učiva a preferencí konkrétního vyučujícího je zápis buď připraven vyučujícím nebo plně v režii žáka. Může být diktován nebo je na tabuli či promítacím plátně znázorněna osnova celého výkladu, kterou pak žák v sešitě doplní a obohatí. Někdy je vypracování co nejpřesnějšího zápisu domácím úkolem. Na střední škole (waldorfském lyceu) jsou způsoby vedení zápisu kombinovány podle potřeby.

Těžiště takto vedených sešitů tkví v hlavním vyučování, které se soustředí do dvouhodinového ranního bloku. Po dobu tří až pěti týdnů se v tomto bloku, nazývaném epocha, žáci zabývají jedním předmětem, například fyzikou. V průběhu epochy slouží tzv. epochový sešit k zaznamenávání, upevňování a opakování probrané látky; je také zpětnou vazbou pro rodiče.

Po skončení epochy se sešit stává vizitkou žákovy práce, je zpravidla zkontrolován učitelem a bývá důležitou součástí hodnocení. Žák tedy vytvořil vlastní „učebnici“. V podobném stylu jsou vedeny i sešity v předmětech, jež jsou průběžné (jazyky,

cvičné hodiny apod.). Nejedna takový sešit je rodinou ceněn a opatrován podobně jako album z cest.

Ranní verše ve waldorfské škole

Podnět k hlubšímu vnímání světa a vlastního nitra

Ranní verše, nebo také ranní průpovědi jsou součástí pedagogické identity waldorfských škol již 90 let. Zahajují jimi svůj den ve waldorfské škole děti v Německu, Brazílii, [USA](#), Japonsku, ve Švýcarsku, a samozřejmě v České republice. Jsou také jedním z nejčastějších terčů kritiků takřka ze všech směrů, kterým na nich vadí leccos, u nás nejčastěji jejich náboženské ladění a to, že pocházejí od Rudolfa Steinera.

Ano, ve waldorfské škole nezačínáme: „Dobrý den, posadte se, kdo chybí, otevřete si učebnice na str....“, ale verši ranních průpovědí. Tyto průpovědi jsou dvě. První, kratší, říkají děti se svými třídními učiteli od první do čtvrté třídy. Jejich znění plně odpovídá duševní náladě mladšího školního dítěte až do období vývojového přerodu mezi 9. a 10. rokem života. Zdravě se vyvíjející dítě neprožívá v tomto věku tak silně jako později oddělení své osobnosti od světa, prožívá se v jednotě se světem. Instinktivně cítí soulad mezi vnějším světlem a světlem ducha, který projasňuje jeho duši. Zažívá zcela přirozeně, že přírodní síly ve světě a to, co žije v člověku, je stejné povahy. Tento podstatný základ světa vyjadřovali lidé všech věků a kultur slovem Bůh, přičemž je pravda, že lidé v době založení první waldorfské školy v roce 1919, se nad tímto slovem ošívali méně, než mnozí z nás dnes. Je však třeba mít na paměti, že se ve verších vyskytuje ve zcela nadkonfesioním, přirozeném, dalo by se říci dětsky prostém smyslu.

TO MILÝ SLUNCE SVIT DEN OZAŘUJE MI
A ÚDŮM SÍLU DÁ, MOC DUCHA V MÉ DUŠI.
JÁ V ZÁŘI SLUNEČNÍ, Ó BOŽE, SÍLU CTÍM,
JIŽ VE SVÉ DOBROTĚ TY VSADILS V DUŠI MOU,
BYCH MOHL UČIT SE A PILNĚ PRACOVAT.
OD TEBE POCHÁZÍ SVĚTLO A SÍLA.
K TOBĚ NECHŤ PROUDÍ LÁSKA A DÍK.

Druhá průpověď provází ve waldorfské škole žáky a jejich učitele od páté třídy až do třídy dvanácté. Dítě a později mladý člověk prožívá již oddělení své osobnosti, svého já, od světa velmi jasně, a v některých obdobích i velmi bolestně. Odpovídá tomu i stavba veršů. Jejich první dvě části začínají vždy vědomým „Já hledím...“, jež se nejprve obrací k vnějšímu světu, který tu jaksi objektivně je - vesmír se sluncem a hvězdami, nehybnost a mlčenlivost minerálního světa, život rostlin a duševní projevy zvířat. To vše může člověk, nadaný duchem, obsáhnout ve svém nitru. Druhé „Já hledím...“ se obrací právě do subjektivního prostoru žákovy duše, v němž může v poznání, ve střídavém pohledu ven do světa a dovnitř do duše, dojít k nahlédnutí zákonitosti světa. Tyto zákonitosti, duchovní obsah světa, a povaha lidského ducha mají stejnou podstatu, jinak bychom nemohli svět poznávat a rozumět mu.

JÁ HLEDÍM DO SVĚTA,
VE KTERÉM SLUNCE SVÍTÍ,
V KTERÉM SE HVĚZDY TRPÝTÍ,
VE KTERÉM KAMENY LEŽÍ,
ŽIJÍCE ROSTLINY ROSTOU,
CÍTÍCE ZVÍŘATA ŽIJÍ,
VE KTERÉM ČLOVĚK SVOU DUŠÍ PŘÍBYTEK DUCHU SKÝTÁ.

JÁ HLEDÍM DO DUŠE,
KTERÁ V MÉM NITRU ŽIJE.
DUCH BOŽÍ TKÁ VE SVĚTLE SLUNCE I DUŠE,
VENKU V PROSTORU SVĚTA,
UVNITŘ V HLUBINÁCH DUŠE.
K TOBĚ, DUCHU BOŽÍ, SE OBRACÍM S PROSBOU,
NECHŤ SÍLA A POŽEHNÁNÍ K UČENÍ A PRÁCI
V MÉM NITRU ROSTOU.

Kdo bude chtít, bude v tomto úvodu vyučování světonázorové ovlivňování a náboženskou indoktrinaci vidět vždy. Zajímavé je, že v zemích, kde hraje silnou roli katolická církev, jsou waldorfské školy za své průpovědi kritizovány některými duchovními a teology, v zemích s protestantskou tradicí rovněž a z bezpečnostních důvodů si musela svou průpověď poněkud poopravit i waldorfská škola v egyptském Sekkemu. Bezduchým scientistům a materialistům vadí rovněž. Ranní průpovědi souvisejí s celostním působením waldorfské školy, které se snaží své žáky vzdělávat ke zdraví v tělesné oblasti, rozvíjet bohatství jejich duše a vést je k individualizovanému a svobodnému vztahu ke spiritualitě. Průpovědi probouzejí v dětech úctyplný vztah ke světu na všech jeho úrovních, k pohledu do vlastního nitra, kde si tento svět v poznání uvědomují. O tom, že nejsou světonázorově svazující, mohou svědčit snad jen absolventi waldorfských škol. Je-li však výsledkem indoktrinačního působení ranních průpovědí prohloubený vztah člověka ke světu a pocit spoluzodpovědnosti za něj, rádi, ba s hrdostí, se k takovému působení hlásíme.

Média v životě našich žáků

Představme si úvodem následující situaci:

Na závěr večerního televizního zpravodajství sdělí oblíbený hlasatel divákům, že děti, které si již odseděli před obrazovkou 30 min, by nyní podle doporučení Světové zdravotnické organizace WHO měli odejít od televizorů a věnovat se jiné činnosti ...

Častým argumentem zastánců neomezeného sledování televize je tvrzení, že pokud by to mělo výrazný škodlivý vliv, dávno už bychom to přece všichni věděli. Proto je v úvodním odstavci zařazena nereálná situace, v níž hlasatel vlastní pravdomluvností ohrožuje sledovanost televize a tudíž i svůj výdělek. Dnes jsme však již v tak pokročilém stavu závislosti na médiích, že bychom byli možná překvapeni, jak málo domácností by po takovém prohlášení skutečně zareagovalo aktivní změnou činnosti, za níž ale nemůžeme považovat přechod do kuchyně k zapnutému rádiu, či přesun do pokoje k zapnutému počítači.

Nechme ale nyní promluvit fakta. Podle [průzkumů společnosti Mediaresearch](#) zveřejněného v listopadu 2008 **se děti v ČR dívají denně na televizi 104 minuty, dalších 85 minut sledují video či DVD a 34 minut používají internet.** Celkem tedy stráví v průměru denně přes 3 hodiny v naprosté nehybnosti a s obsahem, nad nímž nemohou mít rodiče i při největší snaze úplnou kontrolu a většinou jej nemohou ani dítěti okomentovat či uvést na pravou míru. Připočteme k tomu hodiny strávené sezením ve škole a nemohou nás pak překvapit následující údaje a čísla uváděná fyzioterapeutkou J. Novotnou. *Zcela běžně dnes přicházejí do škol prvňáčci, kteří mají zkrácené flexory kolen a kyčlí, zkrácené a ochablé svaly prsní, šjivé, břišní a hýžděové. Trpí bolestmi hlavy, mívají skoliózu páteře a časté zácpy. Zatímco v sedmdesátých letech 20. století mělo v tehdejší Československu 25% dětí ve věku 9-11 let vadné držení těla, bylo v České republice na konci 90. let toto číslo již zásadně vyšší: 96%.*

Že absence pohybu a zaplavování vnitřního světa dítěte virtuálními obrazy a mnohdy nerelevantními informacemi mají své negativní dopady na fyzický i psychický vývoj dítěte, je dnes možno spolehlivě doložit z mnoha zdrojů.

Média sama o sobě nejsou špatná, záleží jen kdo, jak, proč a za jakých okolností jich využívá. Ponecháváme samozřejmě na rodičích, jaké volnočasové aktivity nabídnou a zajistí svým dětem. Je však naší povinností jim poskytovat informace o případné škodlivosti nadměrného a rodičem nedoprovázeného využívání médií. Toto téma se vyskytuje na třídních schůzkách a škola také v minulosti pozvala experta na média, který své poznatky sdílel se zájemci z řad rodičů. Co se týká mobilních telefonů a jiných elektronických kratochvílí, ukládá náš školní řád všem žákům, aby své přístroje ponechali v prostorách školy i na školních akcích vypnuté.

Na našich školních chodbách poskytujeme o přestávkách dětem možnost pohybového vyžití, i když v rámci omezeného prostoru. Zcela běžně a pravidelně zařazujeme pohybové aktivity do průběhu výuky, a to zejména v nižších ročnících. Nemáme vlastní tělocvičnu, a tak na tělocvik přecházíme do Sokolovny či Sportovního centra města Semily, čímž ukrájeme minuty i z toho mála (2 hodiny týdně), které je pro tělocvik vyhrazeno. Děti také hodinu týdně věnují [eurytmii](#), [pohybovému umění](#), o němž najdete informace v samostatném odkazu. Velký důraz v naší škole klademe na rukodělné práce a umělecké tvořivé činnosti, jež v této mediální, k pasivitě vedoucí době mají i nesporný terapeutický význam.

Celkově se snažíme, aby audiovizuální technika vstupovala mezi učitele a žáka jen v nutných případech; jde nám ve výuce především o setkání a vzájemné působení lidských bytostí.

Pokud jste již nad našimi internetovými stránkami proseděli svůj čas doporučený WHO, vyzýváme vás k návštěvě školy..

Prevzaté z <http://www.waldorf-semily.cz>